

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

In diuersas corporis partes diuisam non esse animam, cap. 9.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

Et Themistius rectè quidem alium cognitionis modum querendum esse ait; & alium item, quo anima moueatur: sed dum motum hunc nec eum esse dicit, quo corpus mouetur ab anima; nec eum, qui sit imperfectæ rei actus, vt in 3. Physic. lib. definitur: verùm absolutæ potiùs & perfectæ: videat ne duo illa membra, quæ separauit Philosophus, ipse coniungat; cognitionem inquam & motum: siquidem motus, qui non imperfectum, sed perfectum actum significat, cognitio est; qua anima non mouet corpus, sed ipsa potiùs aut ab obiectis mouetur, aut seipsam alio quodam motus genere mouet. Cæterùm & superior tota de motu disputatio de illo fuit motu, quo anima mouet corpus; huiusque ipsius alius, quàm à veteribus proponeretur, querendus fuerit modus.

IN DIVERSAS CORPORIS partes diuisam non esse animam.

CAP. IX.

TEXTVS.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ γινώσκον ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ αἰσθάνεσθαι τε καὶ φερέσθαι, ἢ τὸ ἐπιθυμῆσαι καὶ βελανύεσθαι, καὶ ἕτεροι ὀρέξεσι. γινεται δὲ καὶ ἡ κίνησις κινήσει τοῖς ζώοις ὑπὸ τῆς ψυχῆς, ἢ καὶ ἀνεπίσταται τε καὶ ἀκίνητος καὶ ὁμοῖος, καὶ πᾶσι τῶν ζώων ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ κινήσασθαι καὶ φερέσθαι, καὶ ἄλλων ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις ἕκαστον ὑπάρχει.

Text. 29. Quoniam verò cognoscere anima est, & sentire item, & opinari, atque adeo concupiscere, & velle, atque in vniuersam appetitiones; sit autem & in loco motus animalibus ab anima, atque etiam accretio & rigor, & decretio: nunquid toti anima horum vniuiquodque inest, totaque & intelligimus, & sentimus, & aliorum vniuiquodque & facimus & patimur; an partibus aliis alia? Et nonquid viuere in horum aliquo est, an & in pluribus, vel etiam in omnibus; an aliqua alia causa?

COMMENTARIVS CXXXIV.

Quorū hęc pertineant, non videtur cōstare inter interpretes. Nāque Aueroes post veterum sententias confutatas Philosophum putat explicationem suam aggredi; atque inde principium facere, vt quod primū intelligendum est, duo constituat. Alterum, quot sint genera actionum anima. Alterum; an ex omnes ab vna & eadem anima, an à pluribus & diuersis proueniant. Quinque autem ponit esse actionum genera, intelligere, sentire, appetere, moueri loco, & vegetare; quod nutritionem, accretionem, & decretionem comprehendit. Quas omnes perficit anima per virtutes diuersas vnicuique princeps membrum, & plura subdelegata principifque vicaria. At mendosum habuit textum Aueroes. Meminisse tamen poterat tractationis initio fuisse propositam prius cognoscendam anima substantiam, po-

A stea quæcumque accidit circa illam. Videreque principium explicationis suæ in 2. lib. esse, in quo ea omnia explicantur totumque hunc primū librum veterum duntaxat examem continere. Sed nec Platonis de Principe membro sententiam est assequutus. Conuenit enim Aristoteli cum Platone animalium vitam ab vno principe gubernari: sed cerebrum Plato, Aristoteles cor principem fecit.

B Ad rem magis loquitur S. Thomas, Philosophum iniquens de anima tota ex veterum sententia egisse hæcenus; nunc de partibus eius partiumque operationibus dicere. Et Themistius ac Philoponus aduersus Timæum Platonemque inducti disputatiōe putant, quoniam partes & actiones separabāt loco. Cuius disputatiōis occasiōe iudiciō Philoponi præbuit id, quod proximè animā dixerat dissimilium esse partium; quod multiplex illius & varia operatio ostendit. Quapropter quæstione visum est dignum, an vt diuersa est & multiplex operatio; sic varia sit & dissimilis anima: atque vt aliæ & aliæ operationes aliis & aliis corporis instrumentis & partibus perficiuntur; ita in diuersa corporis membra diuersæ ac dissimiles anima partes distributæ sint. An potiùs vna impartibilis & vbi que sibi similis anima repetitur vbi que & exequatur omnia.

Quam ob causam quæstionem ait Simplicius esse, an in quouis animali vna sit anima an plures; & si vna, an simplex an ex pluribus. substantiis cōposita vt plures apparent operationes. Cui alia etiam succedit quæstio, an cum omnes corporis partes vita fruatur; ab vna & eadem anima tota vitam habeant vniuersæ, an ab vna quapiam anima parte singulari; an à pluribus, an etiam ab omnibus simul in corporis partes distributis; an verò à nulla, sed alia quæpiam sit viuendi causa.

D Sanè quò dissimilitudo maior appareat, maiorque dubitandi ratio; cunctas animæ operationes colligit, quæ quinque illis ab Aueroes memoratis generibus continentur; ordoque dignitatis seruetur, dum primū cognitiones ponit, cognoscere, sentire, opinari; in quibus cognoscere ad intellectum spectare intellectiōnemque significare ipsemet statim interpretatur, vbi repetit (totaque & intelligimus & sentimus) cognitionemque tum intellectus tum sensus cōplectitur. Deinde appetitiones; in quibus concupiscere ad sentientem, velle ad rationalem appetitum spectant; quod Simplicius quoque fatetur; duplicique cognitioni sensus & intellectus respondent, quibus animalia mouentur ad obiecta partim sensu partim intellectu cognita: cognitionem quippe omnem cognita rei appetitio comitatur. Tum motum de loco ad locum, quem incelsum dicimus; quo volatum quoque, natatum, & reptatum complectimur. Mouentur siquidem animalia perfectiora ad ea, quæ appetunt, persequenda, vel quæ auerfantur, fugienda. Postremò vegetationem, quæ tripartitam habet actionem: primū accretionem, qua robustior anima plus, quàm perierit, substantiæ reponit: deinde vigorem & statum, quo debilior facta tantumdem recuperat: denique decretionem, qua corpori iam minus accedit, quàm defluxerit.

Porro Aristotelis fuisse sententiam, animam multiplicem esse substantiam atque in plures species & verò genera diuiduam; multis modis

Anima
partes
in corpo-
ris partes
Plato tri-
buerit.

Aristo-
telis sen-
sentia.

indicat specialis mentio. Is enim, vt iam diximus, animam in tres partes tribuens corporisque distri- buens partibus, intelligentem in capite tanquam in arce posuit, irascentem in corde vt affectuum ac perturbationum omnium officina, concupiscentem in iecore velut presepio belluam alligauit. Concupiscentiam enim cibi & potus ac vene- reorum appetentiam dixit, quibus vita & species sustentetur.

Contrà verò vixet Philosophus eodem prorsus argumento, quo antea quoque vsus est in tex. 82. aduersus eos, qui animam ex elementis compo- nebant: quippe perinde videtur esse, siue ex pluri- bus elementis, siue ex pluribus partibus constare illam dixeris. Si anima plures in partes locis dis- sita ita diuisa est, adesse aliquid oportet, quod par- tes eas contineat atque in vnum colligat, vt vna ex illis fiat anima, vnum viuens. Quippe vnum quod- que idèò vnum esse existimatur, quod vnum actum & formam vnã habeat: neque si partes illæ dis- sita relinquuntur, vnum erit viuens. At id, quod eas vniat, non potest esse corpus: tum quia id, quod vnire debet, necesse est sit vnum; corpus au- tem plurimis cum constet partibus, tum homoge- neis, tum eterogeneis, natura & qualitatibus plu- rumum diuersis atque adèò pugnantibus; si per se consideretur, vnum quidpiam non est, sed pluri- morum congeries, quæ vniante alio & colligante indigeat. Tum quia cum corpus abeunte anima dissolui ac putrescere conspiciatur, singulis ad sua remaneantibus elementis; manifestum est quamdiu vnitum & colligatum viuut, à presente anima vel- lut potiori natura contineri atque in vnum colli- gi. Et omninò corpus comparatione animæ est vt materia; magisque rationi consentaneum est materiam contineri atque vniri à forma, quæ illius finis est & perfectio; quam contrà. Si quidem quod alteri vnionis est causa, melius eo sit oportet. Si igitur anima est, quæ corpus continet, hostiles ac pugnares elementorum vires cohibet & partes tantopere diuersas in vnum colligit; de hac renou- atur quæstio, num ea sit vna an in plures discessit partes. Si vnã fateantur & indiuiduam, hoc ip- sum antea dicere potuissent. Cur enim hæc potius, quam prior illa, sit indiuidua? Sin verò hanc plures habere contendat partes, aliquid aliud qua- rendum rursus fuerit, quod partes eas vniat & co- pulet: atque ita in infinitum quæstio progredie- tur, quousque vnã & indiuiduam concedat ani- mam. Neque enim si multæ sint animæ partes, eas responderi licet sibi ipsis esse vnionis causam: Quoniam eæ multæ sunt & diuisæ, & verò etiam dissi- dentes ac repugnantes; cum & perturbationes rationi & ratio perturbationibus aduersentur sibi- que vicissim resistant: vnumque omninò sit oportet id, quod alia vniat atque adèò ab illis, quæ vnit, diuersum.

Queritur autem in his vnionis causa, non ma- terialis, quemadmodum gluten; neque efficiens vt artifex plura coniungens ligna pluresuè lateres; sed formalis, quæ vt entitatis perfectione, sic vnita- tē adfert: ipsaq; corporis aptitudo, vt habet Philo- ponus, ad animam suscipiendam sufficiens mate- rialis causa vnionis est, tum animæ cum corpore, vt dicitur in tex. 7. lib. 2. tum ipsarum animæ par- tium, dum omnes natia materia potestate vnitas in se suscipit & quasi colligit.

Meliore tamen sententia dici posset anima alio

intelligere, alio sentire, aut concupiscere, & mu- triri: nempe aut anima facultate alia atque alia vntente, aut diuersis animæ partibus in imparibi- lem vnã collectis; eademque operante anima, sed alia atque alia ratione, quatenus aut formaliter intelligens est, aut virtute sentiens vel vege- tans. Nam etsi vna sit animæ substantia, multi- plex tamen facultas est: & si superior sit anima, virtute continet inferiores.

Denique ex hac tota ratione discant illi, qui se- cūs sentiunt, in multis quoque corporibus inani- mis adesse oportere formam ab elementis diuer- sam, quæ diuersa & inter se pugnantia elementa contineat; non minùs, quam in viuientibus ani- mam: quod in superioribus non semel admonui- mus.

TEXTVS.

Απορίητι δ' ἐν τῷ 82. τί τὸ μέγιστον ἀντιπρὸς τῷ σώματι ἔχει ἕκαστον ἐν τῷ σώματι. εἰ δὲ ὅλη ἢ ἕκαστη τῶν μερῶν αὐτῶν, ἀπορίητι δ' ἐστὶν ἕκαστον ἕκαστον ἕκαστον αὐτῶν ἢ τῷ σώματι. ὅτι οὐδὲν ἔστιν ἀδύνατον. αἰσίων δὲ μέγιστον, ἢ τῷ σώματι αὐτῶν, καλεῖται τὸ πᾶσι.

Dubitat autem quispiam & de ipsius partibus, quæ tan- tum virtutem habeat vnaqueque in corpore. Nam si tota ani- ma totum corpus continet, æquum est & vnaquamque par- tem aliquid corporis continere. Hoc verò impossibile simi- le est. Qualem enim partem aut quomodo intellectus con- tineat, difficile est & fingere.

COMMENTARIVS CXXXVI.

Dubitatione hæc, quæ alteram videtur argumē- tatione adducere, ex antecedenti nascitur ratio. In- tinctione. Cum enim animæ potius dixisset conti- nere corpus, quam corpus animā; si huic opinio addatur illa, partibilem animā esse; consequens est, vt quemadmodum anima tota totū cōtinet corpus, ita singulæ illius partes aliquā contineant corpus partem. Quod ianè Platoni placuisse videtur, cum vnā partē in capite, alteram in corde, tertiam in iecore collocauit. At hoc fieri nulla ratione potest. In- tellectus enim quæ corporis partē & quomodo cō- tineat, nec verbis exponi rationeque ostēdi potest, nec mēte cōprehēdi aut fingi. Quod si Plato cō- tinere caput fortasse dixerit; at modò certè, quo cō- tineat, docere nō potest. Nam de cæteris partibus facilius est & intelligere & dicere. Quoniam eæ ma- teriales sunt, corporeæ, atque cum corpore cōpli- catæ cōstituto corporis instrumēto vtantur, illud- que agēdo mouēt. At intellectus immaterialis est, incorporeus, neque corpore vtitur dum operatur.

Quibus verbis Philoponus Aristotelem ait ma- nifeste intellectu à corpore separabilem atq; immor- tale dixisse; Alexandrumq; cum non haberet quod respōderet, silentio locum hunc præterisse. Quod enim, inquit Simplicius, proximè ac immēdiate aliquid cōtinet, à re cōtenta inseparabile est; sepa- rabilis autē est intellectus. Atq; illud quidem eius est, quod cōtinet; neq; ipse seipsum, neq; ad præstan- tiora cōuertitur: hic autem sui ipsius est seq; ipsum intelligit & in seipsum cōuersionē facit & præstan- tiora intelligit. Hæc Philoponus & Simplicius. A quibus auocare te nō debet dubitationis vox, quæ vsus Philosophus est. Quoniam dubitationē quidē mouit,

multo sanè minus in iis fuerit, quàm superiora sunt. A perfectiora, & maximè vna. Quamquam neque ex his poterat argumentum duci; quorum vita tantopere pendet ab vno principe membro, totque membrorum apparatus ac tam copiosam instrumentorum suppellectilem postulat, vt quæcunque diuidantur ac separentur partes, ea pereant illico; aut etiam si paulò fuerint insigniores, extremam toti animali penitentiæ adferant. Quò enim perfectiores sunt formæ, eò magis à partibili materiæ natura recedunt, magisque actus perfectionem atque impartibilitatem allequuntur, qua ad vnitatem supremi actiui actus accedant.

Anima-
lium in-
sectorum
et per-
fectiorum
differen-
tia.

Cæterum quod Auerroes duo visus est facere animalium genera, perfectioraque habere corpora organica plurimis instrumentis diuersis instructa; imperfectiora verò & insecta non item, sed vbique sibi similia esse; eandè omnino legendum est. Nam si absolute pronuntietur, perquam falsum est & Aristoteli aduersatur, qui animam omnem vel etiam plantalem, nedum animale, organici corporis actum esse definiuit. Sed opinor affirmare voluit insecta non eam habere partium diuersitatem ac membrorum tam accuratam conformationem, quam in perfectioribus admiramur cum omnium ab vno dependentia; & ferè in singulis partibus organizationem totam contineri; ideoque singulas posse diuisas aliquandiu viuere.

Partium
diuisa-
rum an
eamdem
numero
anima.

Denique Simplicius Philosophi verba illa perpendat, quibus plantarum & insectorum animalium partes diuisas ait eandem specie habere animam, non numero. Intelliget enim Philosopho se aduersari, cum & hoc loco & alibi non semel affirmat eandem numero animam in vtrisque diuisis inesse partibus. Argumento scilicet radicum plantarum, quæ numero diuersa sunt & vnam numero habent animam. Et verè ratiocinatur Philoponus, fieri haud posse, vt quæ in diuisis subiectis sunt, ea sint eadem numero. Radices autem plantarum cum proferuntur, possent & manus & pedis proferri digiti. Sed hæc nequaquam numero differunt, verùm vt eiusdem membri atque organi partes: numeri quippe distinctio eorum est, quæ diuisa sunt ac seorsim per se separata subsistunt.

TEXTVS.

Εἰς τὴν δὲ ἐκ τῆς οὐσίας ἀρχῆς ἄρχῃ τις εἶναι. μόνος γὰρ πῦρτος κοινότητι δὲ ἕνα ἔσονται. ἢ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν δὲ δὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας ἕξει.

Tex. 95.

Videtur autem quod in plantis principium, anima quædam esse. Sola namque hæc participant & animalia & plantæ. Atque hæc quidem separatur à sensu principis; sensum verò nihil sine hac habet.

COMMENTARIVS CXXXVIII.

Manifestum est plantas ostendi animatas esse. At quorsum? Non vna potest adferri ratio. Primùm quòd Plato in commemorata illa partium animæ distributione in intelligentem, irascentem, concupiscentem; & verò veteres ceteri vim animæ in motu aut cognitione ponent.

tes, plantas visæ sunt opinari animatas non esse; perinde quasi vegetantem animam ignorantes. Deinde quòd proximis verbis absque probatione accepit vel diuisas plantarum partes viuere fruique speciei eiusdem anima. Tum verò quia veteres reprehendens quòd loquuti non essent de omni anima, plantas obiecit animatas in tex. 83; & 84. Præterea vt mox aggressurus ipse in 2. libro suâ de anima explicationem, qua cõmunissimam omni animæ definitionem proponet, constitutum haberet & fixum quàm latè ea patere deberet qualisque completi animas: de animalibus autem constabat atque cum aduersariis conueniebat; de plantis non item. Hoc igitur constituendum ac probandum antea fuit. Ad extremum respondendum supererat quæstioni alteri ex duabus illis, quas proposuit in tex. 89. quàm latè pateret vita, numque intellectu solo, sensu, appetitu, motu, & animalium nutritione atque accretione contineretur, an etiam sese protenderet latius.

Non solum igitur animalia vitæ animataque esse; sed plantas quoque ostendit hoc ipso fructificationis principio. Animam enim intelligimus velut principium eiusmodi in corporibus animatis, quale in naturalibus & inanimatis naturam: velut principium inquam tum eorum naturam constituens atque à cæteris distinguens; tum operationum genus quoddam animatorum proprium edens, nutritionem, accretionem, procreationem, sensationem, appetitionem, incessum, intellectiõnem; quæ si non adsint omnes in plantis, neque in animalibus cunctis adsunt, sed in homine solo; nec tamen propterea cæteris negamus inesse animam. Cælestique corpus naturale esse fatemur, etsi solius motus, non quietis, principium habeat. Nam nutritionem saltem, accretionem & procreationem, in illis cernimus; quæ animæ operationes sunt, nec aliunde, quàm ab hoc posunt principio proficisci.

Hoc fuit Philosophi argumentum; quo vt in aliis solet, à posterioribus ad priora progrediens atque ex operationibus & effectis priora & causas inuestigans, hanc solam inquit nutrientem, augmentem, & procreantem animam, hoc singulare operationum harum principium tum plantis tum animalibus esse commune. Quoniam non minus hæc, quàm illa, nutriuntur, augentur, & ex quadam sui parte velut semine aliud sibi simile procreant. Cæteras animæ partes animalium proprias esse, quòd illarum operationes in folis animalibus conspiciantur, in plantis earum nulla. Qui verò fieri potest, inquit Themistius, vt ea vis vegetalis alumnæque in animali anima sit, in plantis non sit?

Porro consequentia verba (Atque hæc quidem separatur à sensu principio) duobus modis licet exponere. Altero, vt in plantarum hac & animalium communitate diuersitatem ac discrepantiam ostendant. Nam vegetans hæc anima pars in plantis est solitaria, in animalibus cum sentiente coniuncta. Cum enim ipsa sit infirmus & primus animæ gradus, potest solitarius consistere; ceteri superiores & perfectiores absque illo esse nullam possunt. Et Themistius in his putat obiectionem tolli, qua quis fortasse eam diceret non esse animam, dum à cæteris reparatur. Nam sentiens quoque in animalibus pluribus separatur à motu, & tamen anima appellatur.

Altero; vt alterum quoque habeant argumentum, quo

quo vegetans illud principium animam esse probetur, quod & Simplicio placuit & Philopono. Si enim absque vegetante sentiens esse nequit; manifestum est, & ipsam vegetantem esse animam: nec modo vbi cū superioribus & melioribus iungitur vitis, sed etiam vbi solitaria consistit; in quibus absolutam se animam esse probat.

Neque putes hæc superioribus aduersari, in quibus animæ partes ostendit separatas non esse. Quoniam ibi de vno & eodem viuento fuit sermo, nunc in aliis atque aliis viuentibus dicitur se-

parari. Sed vbi sensus asseritur sine vegetante parte non esse, minimè necessarium erat Simplicium monere id non de omni, sed de passiuo sensu affirmari, qui à sensilibus permouetur atque ad sentiendum prouocetur. Quis enim alius apud Aristotelem sensus reperitur? Omnem is sensum eiusmodi esse vniuersè docebit in 2. libro. Quod si cœlestem fortassè sensum Simplicius proferat, academicum, non peripateticum, dogma sectabitur.

Primi Libri finis.

